

Representantforslag 93 S

(2010–2011)

fra stortingsrepresentantene Morten Høglund, Karin S. Woldseth, Peter N. Myhre og Kari Storstrand

Dokument 8:93 S (2010–2011)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Høglund, Karin S. Woldseth, Peter N. Myhre og Kari Storstrand om en strategi for Internett og sosiale medier i et menneskerettighetsperspektiv

Til Stortinget

Bakgrunn

Fri tilgang på informasjon og en fri presse er et grunnleggende element i et velfungerende demokrati, og gjør det mulig for befolkningen å stille de styrende til ansvar, øker åpenheten og transparensen i samfunnet, generer nye ideer og legger til rette for innovasjon og nyskaping. Forslagsstillerne viser til at Norge i FNs menneskerettighetsråd (UNHRC) i særskilt grad har som mål å ta opp situasjonen for menneskerettighetsforkjempere, aktivister og journalister knyttet til ytringsfrihetens vilkår. Ytringsfriheten er en del av de universelle menneskerettighetene nedfelt i Menneskerettighetserklæringen og i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter. I løpet av de siste årene har Internett og sosiale medier som blant annet Twitter, YouTube, Facebook og Google gitt verdens befolkning generelt og menneskerettighetsforkjempere spesielt, muligheter til å nå ut med sine budskap og på kort tid koordinere aktiviteter i store befolkningslag. Massiv folkelig protest i land som blant annet Iran, Hviterussland og Kina har de siste årene i stor grad blitt koordinert gjennom bruk av slike medier. Under de siste opptøyene i Tunisia og Egypt har tilgangen til slike tjenester blitt begrenset eller helt blokkert. Flere studier viser at Internett og sosiale medier kan ha en direkte eller indirekte innvirkning på en demokratiseringsprosess.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre, så vel som en rekke stortingspolitikere, har egne blogger. I mange land er ikke dette mulig som følge av manglende ytringsfrihet, sensur og blokkering av tjenester knyttet til Internett og sosiale medier. En rekke autoritære og totalitære regimer har innført restriksjoner, sensur og til dels svært sofistikerte overvåkingsmekanismer knyttet til tilgang på og bruk av disse mediene. Organisasjonen OpenNet Initiative rapporterte i 2010 at over 500 millioner mennesker i en rekke av verdens land opplever en eller annen form for sensur på Internett. I flere land er Internett og sosiale medier forbudt, strengt overvåket eller delvis sensurert. Begrunnelser for sensur av Internett kan i hovedsak deles inn i fem kategorier:

1. blokkering av innhold som følge av samfunnets lover
2. blokkering av politisk sensitivt materiale
3. sensur som følge av sosiale, kulturelle eller religiøse årsaker
4. en forlengelse av pkt. 1
5. sensur som følge av sikkerhetshensyn (mest vanlig).

Mens Berlinmuren var en fysisk separasjonsbarriere som skilte den frie verden fra den ufrie verden, er en ny virtuell mur i ferd med å skapes mellom befolkningen i de landene som har fri tilgang til sosiale medier og Internett, og menneskene som lever i land hvor sensur og overvåking er en del av hverdagen og hvor tilgang på disse mediene er begrenset eller ikke-eksisterende. Ikke-demokratiske regimer begrenser ofte befolkningens tilgang til kommunikasjon og medier ettersom de frykter at en mer koordinert befolkning vil kunne utgjøre en trussel mot det eksisterende styresettet. Flere stater har utviklet internettfilter for å sensurere legitim politisk debatt, de er involvert i

cyberangrep mot andre stater eller politisk opposisjon eller de har utviklet andre tekniske innretninger for overvåking. Samtidig har aktivister og dissidenter en rekke tilgjengelige verktøy for å omgå disse restriksjonene, slik at det etter hvert har utviklet seg et teknologisk kappløp.

Ifølge en studie utført av professor Clay Shirky ved New York University (2010) er det utført lite empirisk forskning på temaet ettersom fenomenet sosiale medier er relativt nytt, og relevante eksempler som viser deres utnyttelse i et menneskerettighetsperspektiv, er relativt få. Forskerne Etling m.fl. (2010) fra Berkman Center for Internet and Society ved Harvard University deler digital aktivisme opp i tre grupper etter grad av formalisering:

1. «Mobber» og ad hoc-protestgrupper som benytter sosiale medier i etableringsfasen. Slike grupper er ofte saksspesifikke og spontane. I Colombia i 2008 brakte den arbeidsledige ingeniøren Oscar Morales over 13 millioner mennesker sammen i demonstrasjoner mot FARC-geriljaen i landet ved hjelp av sosiale medier og Internett.
2. Sosiale bevegelser opererer over et lengre tidsrom, men er sjelden permanente grupper. De fokuserer gjerne på et langsiktig mål, har et mer eller mindre identifiserbart lederskap for å utvikle agendaen og tiltrekke seg oppslutning, samtidig som de har en mer utviklet organisasjonsstruktur. Den såkalte grønne bevegelsen i Iran som protesterte som følge av valgfusket under presidentvalget i Iran i 2009, tok aktivt i bruk Twitter, sosiale medier og tekstmeldinger for å samle store menneskemengder på kort tid. Da demonstranten Neda Agha-Soltan ble skutt og drept foran åpent kamera i juni 2009, havnet videoen etter kort tid på YouTube, og Neda ble et symbol på den iranske befolkningens kamp for demokrati og menneskerettigheter.
3. Sivilsamfunnsorganisasjoner er formaliserte grupper og foreninger som opererer mer eller mindre uavhengig av myndighetene, som for eksempel studentorganisasjoner, religiøse grupper, fagforeninger m.m. Flere studier fremhever hvordan sivilsamfunnsorganisasjoner har spilt en sentral rolle i å mobilisere massene i overgangen til demokrati i en rekke land. Disse organisasjonene har gjerne lederskap, ansatte, styrer, kontorplass og ofte internettside med en sosial mediestrategi.

I konsoliderte demokratier kan alle disse gruppene fritt benytte Internett og sosiale medier til å mobilisere deltakere i aksjoner, organisere protester, demonstrasjoner og verve medlemmer. I ikke-demokratiske stater vil sosiale grupper og bevegelser kunne oppnå innflytelse og påvirke samfunnet kun i den utstrekning de klarer å unngå myndighetenes gransk-

ning og kontroll. I slike stater er sivilsamfunnsorganisasjoner ofte overvåket av myndighetene, de ansatte kan utsettes for sjikane og overgrep og sågar bli arrestert. Bruk av sosiale medier og Internett kan også i gitte tilfeller gjøre det *enklere* for myndighetene å overvåke aktivister og dissidenter. Spontane protestgrupper utnytter overraskelsesmomentet og vil over en kortere tidsperiode kunne ha et visst politisk spillerom i alle stater, unntatt de mest autoritære.

Mens internettsider som Index of Censorship og Freedom House Internet Freedom gir en oversikt over omfanget av sensur på Internett og i sosiale medier globalt, er nettsider som OpenNet og Cyberdissidents dedikert til å gi en stemme til aktivister og bloggere i ikke-demokratiske stater.

«I Proxy Iran» var et initiativ utviklet av nederlandske studenter i 2009 hvor organisasjoner og bedrifter tilbudte serverplass til iranske dissidenter, slik at disse kunne benytte seg av proxyservere for å omgå internettrestriksjoner iverksatt av de iranske myndighetene. Psiphon er en webbasert proxy hvor internettbukere kan omgå nasjonale filtreringsmekanismer i land som Kina, Nord-Korea, Iran, Hviterussland m.fl. Freegate er et softwarebasert program som gjør det mulig å se sensurerte eller blokkerte internettsider i en rekke autoritære stater.

Forskerne Robert og Zuckerman m.fl. (2010) ved Harvard University har utarbeidet en studie som gir oversikt over de ulike verktøyene for å omgå internettsensur og filtreringsmekanismer. De deler disse verktøyene opp i fire ulike kategorier, hvor alle i utgangspunktet bruker samme strategi som innebærer å omdirigere internettrafikken via tredjepart for på den måten å omgå filtreringen:

1. Sofistikerte verktøy som hindrer blokkering av sider, og som krever nedlasting av programvare. Slik programvare er ofte støttet, utviklet og/eller finansiert av ideelle organisasjoner. Forskerne nevner Freegate/Ultrasurf og Tor som eksempler på slik programvare, og anslår at det er mellom 800 000 og 1,9 million unike brukere av disse hver måned på global basis.
2. Enkle web-proxyer er serverbaserte applikasjoner som ikke krever nedlasting eller installering av programvare, og som nærmest utelukkende finansieres av reklame. Noen av disse proxyene er spesielt utviklet for bruk i land hvor myndighetene sensurerer Internett. Forskerne regner med mellom 10–15 millioner brukere av disse.
3. VPN-tjenester bruker programvare fra virtuelle private nettverk for å kryptere og kanalisere all internettrafikk via en proxy. Slike tjenester fungerer så lenge VPN-proxyens vert befinner seg utenfor landet som filtrerer Internett, og fungerer både for email, chat og andre internetttjenester i tillegg til surfing. Ettersom VPN også brukes av

næringslivet, er mange regjeringer motvillige til å blokkere tjenesten. Mens det er vanskelig å anslå hvor mange som benytter seg av VPN, regner forskerne med at det kan være i overkant av 2,1 million brukere.

4. http- og SOCKS-proxyer er den største gruppen proxyer og er applikasjoner som dirigerer nettverkstrafikk via protokoller som tillater at trafikken passerer gjennom brannmurer. Slike proxyer er sjelden finansiert av bestemte organisasjoner, og det er ofte svært vanskelig å få innblikk i hvem som står bak en bestemt proxy. Derfor er det også vanskelig å anslå antall brukere.

Forskerne konkluderer med at mindre enn 3 pst. av alle internettbrukere i land hvor myndighetene sensurerer eller i betydelig grad filtrerer innhold, benytter seg av proxyer for å unngå slik filtrering. De fleste som benytter seg av slike verktøy, bruker enkle web-proxyer. Blant årsakene til det lave antallet målt i forhold til totalt antall internettbrukere, kan være at man ikke kjenner til at slike tjenester eksisterer, at man ikke vet hvor man kan finne dem/laste dem ned, eller at man mener at fordelene ved bruk ikke veier opp for kostnadene. I tillegg viser tidligere tester av en rekke slike proxyer at de ofte har betydelige svakheter.

Den 14. februar 2006 opprettet USAs daværende utenriksminister Condoleezza Rice «Global Internet Freedom Task Force» (GIFT), et initiativ underlagt State Department med den hensikt å adressere utfordringer knyttet til ytringsfrihet og fri tilgang til og flyt av informasjon på Internett. GIFT har til hensikt å forsøke å minimere undertrykkende regimers muligheter til å benytte sensur for å undergrave legitim debatt og diskusjon om aktuelle temaer. Initiativets grunnleggende strategi kan deles inn i tre deler:

1. overvåke internett og internettsensur globalt, herunder sette søkelyset på sensur av legitime meningsyttringer og informasjonsflyt, samt styrke ambassadenes overvåking av brudd på disse rettighetene i de aktuelle landene
2. respondere på brudd på disse rettighetene, herunder å protestere overfor det aktuelle lands myndigheter, konsekvent ta opp problemstillingen i møter med utenlandske diplomater, koordinere arbeidet i samråd med internasjonale partnere og multilaterale organisasjoner samt involvere sivilsamfunnet i dette arbeidet
3. fremme frihet på Internett ved å utvide tilgang til slike tjenester i u-land
  - GIFT analyserer hvordan teknologi brukes for å innskrenke tilgangen til politisk materiale og hvordan slike begrensninger påvirker amerikansk næringsliv i utlandet, hvordan teknologi brukes for å spore og undertrykke dissidenter og menneskerettsaktivister, og ulike måter å sensurere eller blokkere tilgang på internettjenester på.
  - Nåværende utenriksminister Hillary Clinton i USA holdt en tale 21. januar 2010 hvor hun understreket at også president Barack Obamas administrasjon setter ytringsfrihet og frihet på Internett høyt på agendaen i amerikansk utenrikspolitikk. Ifølge Clinton arbeider USA aktivt i over 40 land med å bistå menneskerettsaktivister på Internett, bl.a. gjennom å finansiere verktøy for å gjenåpne Internett hvor innhold har vært sensurert eller tilgangen blokkert. President Obamas instrumentelle internettstrategi fokuserer også på å hindre stater i å sensurere eksterne internettsider som Google, YouTube eller The Economist. USA har over lang tid arbeidet aktivt med temaet, og frihet på Internett var også del av den første resolusjonen som landet fremmet for FNs menneskerettsråd i 2009.

Forslag

På denne bakgrunn fremmer forslagsstillerne følgende

f o r s l a g :

I

Stortinget ber regjeringen inkludere ytringsfrihet på Internett og i sosiale medier som en sentral del av det internasjonale menneskerettsarbeidet.

II

Stortinget ber regjeringen legge frem en strategi for hvordan Norge vil arbeide for å fremme frihet på Internett og i sosiale medier i relevante internasjonale fora.

III

Stortinget ber regjeringen foreta en analyse av hvordan sensur på Internett og av sosiale medier påvirker Norges og norsk næringslivs interesser i utlandet.

15. februar 2011

